บทคัดย่อ

ข้าวเป็นสินค้าเกษตรที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยมานาน แต่เนื่องจากราคาสินค้าเกษตรจะมีการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายเมื่อเทียบกับราคาสินค้าประเภทอื่น ซึ่งความผันผวนของราคาดังกล่าวก่อให้เกิดความลำบากในการตัดสินใจผลิตและวางแผนการผลิตจนอาจกระทบต่อความอยู่ดีกินดีของเกษตรกรผู้ผลิตได้ในที่สุด ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาพฤติกรรมการเคลื่อนไหวของราคาข้าวเปลือกนาปี และผลตอบแทนจากการเก็บรักษาข้าวเปลือกนาปี เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจในการเก็บรักษาข้าวเปลือกนาปีในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวไปขายนอกฤดูเก็บเกี่ยว โดยใช้ข้อมูลราคาข้าวเปลือกรายเดือนที่เกษตรกรขายได้ที่ไร่นาของ ข้าวเปลือกเจ้านาปี 5%, ข้าวเปลือกเจ้านาปี 10%, ข้าวเปลือกเจ้านาปี 15%, ข้าวเปลือกเจ้านาปี 25% และข้าวเปลือกหอมมะลิ ช่วงปี พ.ศ.2530-2549 เพื่อศึกษาความเคลื่อนไหวของราคาด้วยวิธี Moving Average Method(MA) 12 Month-Multiplicative และจากรูปแบบความเคลื่อนไหวของราคาข้าวเปลือกนาปีที่คำนวณได้นำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุนในการเก็บรักษาข้าวเปลือกที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกข้าว/ผู้ประกอบการโรงสี ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา,สระบุรี และลพบุรี จำนวน 20 ตัวอย่าง เพื่อประกอบการตัดสินใจในการเก็บรักษาข้าวเปลือกของผู้เก็บรักษา

ผลการศึกษาในส่วนของพฤติกรรมการเคลื่อนไหวของราคาข้าวเปลือก พบว่า (1) ราคาข้าวเปลือกนาปีทุกประเภทมีลักษณะการเคลื่อนไหวแบบวัฏจักรที่ไม่ชัดเจนมากนัก (2)ราคาข้าวเปลือกนาปีทุกประเภทมีลักษณะการเคลื่อนไหวแบบแนวโน้มระยะยาวที่เพิ่มขึ้นเล็กน้อย (3) ลักษณะการเคลื่อนไหวของราคาตามฤดูกาลของราคาข้าวเปลือก ได้ทำการศึกษาใน 2 กรณี คือ กรณีใช้ข้อมูลช่วงปี พ.ศ.2530-2549 พบว่า ดัชนีราคาตามฤดูกาลของข้าวเปลือกเจ้านาปี 5%,10%,15% และ ข้าวเปลือกหอมมะลิ อยู่ในระดับต่ำสุดในเดือนธันวาคม โดยมีดัชนีเท่ากับ 94.84, 94.11, 94.16 และ 91.63 ตามลำดับ ยกเว้น ข้าวเปลือกเจ้านาปี 25% ที่มีดัชนีราคาตามฤดูกาลต่ำสุดในเดือนพฤศจิกายน ซึ่งเท่ากับ 95.86 แต่ข้าวเปลือกนาปีทุกประเภทจะมีเดือนที่มีดัชนีราคาตามฤดูกาลสูงสุดที่แตกต่างกัน โดยอยู่ในช่วงเดือนสิงหาคม ถึงเดือนตุลาคม ซึ่งเป็นช่วงก่อนฤดูเก็บเกี่ยว โดยมีความแตกต่างของดัชนีราคาในเดือนต่ำสุดและเดือนสูงสุดประมาณร้อยละ 8-14 ส่วนในกรณีแบ่งข้อมูลราคาข้าวเปลือกนาปีออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงปี พ.ศ.2530-2540 และช่วงปี พ.ศ. 2541-2549 พบว่า ดัชนีราคาตามฤดูกาลของข้าวเปลือกเจ้านาปี 5%,10%,15% ,25% และข้าวเปลือกหอมมะลิ ของ 2 ช่วงเวลามีรูปแบบคล้ายกัน และคล้ายกับกรณีใช้ข้อมูลช่วงปี พ.ศ.2530-2549 คือ ดัชนีราคาตามฤดูกาลของข้าวเปลือกเจ้านาปี 5%,10%,15% และ ข้าวเปลือกหอมมะลิ อยู่ใน

ระดับต่ำสุดในเดือนธันวาคม ยกเว้น ข้าวเปลือกเจ้านาปี 25% และข้าวเปลือกนาปีทุกประเภทจะมีเดือนที่มีดัชนีราคาตามฤดูกาลสูงสุดที่แตกต่างกัน โดยอยู่ในช่วงเดือนสิงหาคม ถึงเดือนตุลาคม ซึ่งเป็นช่วงก่อนฤดูเก็บเกี่ยว

ผลการศึกษาในส่วนของผลตอบแทนจากการเก็บรักษาข้าวเปลือกนาปี พบว่า ค่าใช้จ่ายที่เป็นปัจจัยสำคัญในการเก็บรักษาข้าวเปลือก คือ ค่าเสื่อมราคาสถานที่เก็บรักษา(กรณีมีสถานที่เก็บรักษาข้าวเปลือกเป็นของตนเอง), ค่าเช่า(กรณีไม่มีสถานที่เก็บรักษาข้าวเปลือก) รองลงมาคือ มูลค่าการสูญเสียปริมาณและน้ำหนักในการเก็บรักษา และเมื่อนำการเพิ่มขึ้นของราคาข้าวเปลือกในแต่ละเดือน มาเปรียบเทียบกับต้นทุนการเก็บรักษาข้าวเปลือก พบว่า ข้าวเปลือกคุณภาพดี เช่น ข้าวเปลือกหอมมะลิจะให้ผลตอบแทนจากการเก็บรักษาที่เป็นบวกสูงกว่าข้าวเปลือกคุณภาพต่ำ และมีช่วงระยะเวลาที่ให้ผลตอบแทนที่เป็นบวกที่นานกว่าข้าวเปลือกคุณภาพต่ำ และโดยเฉลี่ยแล้วผู้เก็บรักษาข้าวเปลือกจะได้รับผลตอบแทนที่เป็นบวกเมื่อผู้เก็บรักษาตัดสินใจเก็บรักษาข้าวเปลือกไว้มากกว่า 5 เดือน และเมื่อนำอัตราผลตอบแทนจากการเก็บรักษาข้าวเปลือกเปรียบเทียบกับดอกเบี้ยที่เป็นต้นทุนของเงิน เช่น อัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์(ร้อยละ 0.75 ต่อปี),อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในระบบ(ร้อยละ 7.50 ต่อปี),อัตราดอกเบี้ยเงินกู้นอกระบบ(ร้อยละ 36.0 ต่อปี) พบว่าในการเก็บรักษาข้าวเปลือกเป็นกิจกรรมที่ให้ผลตอบแทนต่ำ โอกาสของการขาดทุนจึงมีสูง แม้ว่าอัตราผลตอบแทนของข้าวเปลือกคุณภาพดี ในบางเดือนจะสูงกว่าดอกเบี้ยที่เป็นต้นทุนของเงิน แต่เนื่องจากการเก็บข้าวเปลือกและผลตอบแทนจากการเก็บรักษาที่กล่าวมาเป็นการเก็บข้าวเปลือกที่มีความชื้น 14-15% แต่โดยทั่วไป ความชื้นของข้าวเปลือกที่เกษตรกรขายที่ไร่นาหลังเก็บเกี่ยวจะมีความชื้นประมาณ 19% ดังนั้นหากชาวนาจะตัดสินใจเก็บข้าว จะต้องลดความชื้นข้าวลงเสียก่อน โดยการตาก เกษตรกรสามารถได้รับราคาสูงขึ้นมากกว่าการขายข้าวทันทีที่เก็บเกี่ยวเสร็จในนา อย่างไรก็ตามผลตอบแทนจากราคาที่สูงขึ้นนี้ก็มิใช่จากการเก็บรักษา แต่เป็นผลตอบแทนจากการทำหน้าที่ผู้ปรับปรุงคุณภาพข้าว(ลดความชื้น) ซึ่งข้อเท็จจริงแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรไม่นิยมเก็บข้าวไว้ แต่จะขายทันทีที่เก็บเกี่ยว